

те, що відвідуваність храмів на Херсонщині у 1950 р. зазнала несуттєвого скорочення, прибутки молитовень, особливо в містах, зросли. Зокрема прибуток шести церков Херсона за 1950 р. в порівнянні з попереднім роком зріс на 9 %. Уповноважений РСРПЦ по Херсонській обл. УРСР К. Шкуренко пояснював це зростання поліпшенням добробуту трудящих, слабкістю масово-політичної роботи серед населення і загрозою Третьої світової війни [11, арк. 39-41].

Отже, матеріальне становище православного духовенства в 1945 – першій половині 1946 р, завдяки зростанню релігійності населення і політиці радянської держави спрямованої на зближення з РПЦ, знаходилося на рівні, що влаштовував священнослужителів. Однак у другій половині 1946 р., внаслідок охолодження державно-церковних відносин, радянські державні органи під час масового голоду не видавали духовенству картки на хліб, через що його становище різко погіршилося і воно опинилося на межі виживання. Рівень життя православних священнослужителів почав покращуватися наприкінці 1940-х рр., завдяки стабілізації загальної ситуації на Півдні України після завершення голоду.

Література:

1. Цыпин Владислав, протоиерей. История русской церкви 1917-1997. Книга девятая / Владислав Александрович Цыпин. – М: Изд-во Спасо-Преображенского Валаамского монастыря, 1917. – 832 с.
2. Державний архів Херсонської області (Далі – ДАХО), ф. Р. 3727, оп. 1, спр. 126;
3. ДАХО, ф. Р. 3727, оп. 1, спр. 120;
4. Там само.
5. ДАХО, ф. Р. 1979, оп. 12, спр. 29;
6. ДАХО, ф. Р. 1979, оп. 12, спр. 28;
7. Там само.
8. Там само.
9. Там само.
10. ДАХО, ф. Р. 1979, оп. 12, спр. 45;
11. ДАХО, ф. Р. 1979, оп. 12, спр. 94.

Філінюк В. А.

ПРОБЛЕМА ПОВСЯКДЕННЯ У ФОКУСІ ІСТОРІЇ

Окреслити одним рядком основну тенденцію розвитку історіографії ХХ ст. в царині дослідження історії думки та духовної культури людства можна, напевно, акцентуванням на тому, що це рух від історії ідей до інтелектуальної історії [1, с. 89]. Предметне поле інтелектуальної історії надзвичайно широке й допускає поліваріантність у підходах [2, с. 25], в яких значно більшою мірою відбилися реальні потреби «переакцентації» історичного знання – від простеження «загальних закономірностей» до проникнення у деталі соціальної взаємодії і культурних взаємовпливів [3, с. 156]. Сучасна інтелектуальна історія вимагає нового бачення минулого, в якому йдеться, насамперед, не про «зовнішню історію» об'єктів, а про «внутрішню історію» суб'єктів, власне, про «людську» історію [4, с. 32].

Мета даної розвідки полягає у спробі проаналізувати головні

концептуальні підходи до розгляду проблеми історії повсякденності як одного з напрямків «нової історії» в сучасній вітчизняній та зарубіжній історіографії.

Передусім, доречно наголосити, що виникнення і розвиток нових напрямків у історичних дослідженнях були викликані так званою «кризою» історичної науки, що виявилася у неспроможності останньої пояснити низку процесів суспільного життя [5, с. 277]. У дискусіях про шляхи виходу з кризи, дослідники стали більш уважно знайомитися з доробком суміжних наук [6, с. 47]. У результаті такого симбіозу з'явилася низка напрямків історичних досліджень, одним з яких стала історія повсякденності. Швидко ставши популярною, вона зайняла поважне місце чи не у всіх соціогуманітарних наукових спільнотах світу, однак, в залежності від особливостей національних історіографій, щоразу набувала неповторних рис [7, с. 9].

Оскільки на сьогоднішній день немає чіткого розуміння поняття, що таке «історія повсякденності», яке поділяє більшість істориків, то й погляди на його витoki суттєво різняться між собою, як і думки щодо датування його виникнення. У наявній науковій літературі можна виділити декілька поглядів на походження та розвиток історії повсякденності.

За однією з версій, визначальний вплив на виникнення «історії повсякденності» як окремого напрямку справили філософія та соціологія. В її межах активізація уваги істориків до проблеми повсякденності відбувається в 1970-х рр. Пріоритет при цьому надають школі «Анналів», водночас вказують на те, що історія повсякденності швидко стала значимою ділянкою досліджень у німецькій, італійській, американській історіографії [8, с. 87].

За другим поглядом – історія повсякденності є ділянкою, що зазвичай вивчалася істориками, принаймні з часу становлення історіографії як окремої науки. Так, частина дослідників веде початок історії повсякденності з середини ХІХ ст.: її піонерами вважаються Е. Віолле-ле-Дюк, Е. Фукс, П. Гіро, А. Бокуе, Г. Хартман, Є. Терещенко, М. Костомаров, І. Забелін, С. Єшевський тощо. Як видно, до цього переліку фундаторів потрапили ті дослідники, які в центр свого наукового пошуку ставили народ, його звичаї та побут.

Таким чином, за першим (лінійним) підходом «історія повсякденності» привнесена ззовні в історичну науку, тоді як прихильники другого (дискретного) підходу вважають її результатом внутрішнього розвитку історіографії [6, с. 47-48].

Як вже відзначалося, з останньої третини ХХ ст. повсякденність набула статусу об'єкту вивчення в історії, соціології, філософії, культурології тощо. Втім, на сьогодні в гуманітаристиці не існує єдиної концепції повсякденності, а саме поняття не набуло чіткої наукової визначеності. Категоріальне оформлення повсякденності у науковому середовищі не є завершеним і однозначним. У науковій літературі продовжують безконфліктно співіснувати два розуміння антропології повсякденності – і як реконструюючий ментальний макроконтекст подієвої історії, і як реалізація прийомів мікроісторичного аналізу умов життя, побуту,

структури харчування, особливостей сімейних відносин тощо [6, с. 8, 11]. Свого часу Ю. Лотман зауважив, що повсякденність – це «звичайний перебіг життя в його реально-практичних формах; це речі, що оточують нас, наші звички, щоденна поведінка». Вчений писав: «Історія проходить через буденність людини, через її приватне життя. Не титули, ордени або царські милості, а «самостояння людини» перетворюють її на історичну особу» [9, с. 175]. Російські дослідники у збірнику «Российская повседневность в условиях кризиса: взгляд социологов» трактують повсякдення як звичні, раз у раз повторювані форми життєдіяльності, коли відбувається реалізація нагальних потреб людини. А з позиції найбільш поширеної наукової інтерпретації, повсякденність розуміється як процес життєдіяльності індивідів, який розгортається в загальновідомих ситуаціях на базі самоочевидних рефлексій [10, с. 3]. М. Бойченко, автор тлумачної статті «Повсякденність історична», у спеціальному термінологічно-понятійному довіднику «Історична наука» наголошує, що «це соціально-філософський термін, котрий означає певний зріз взаємодії соціального простору й часу, сферу людської життєдіяльності, у процесі якої здійснюється безпосереднє й опосередковане (через предмети культури) спілкування людей. Повсякденність – царина дійсності, соціокультурна реальність, в якій людина може зрозуміти інших людей і спільно з ними діяти: тут виникає їх спільний, комунікативний світ, а сама повсякденність постає як специфічна форма соціалізації людини» [9, с. 176]. Л. Карсавін визначає повсякденність, перш за все, як процес олюднення побуту, психологізацію щоденного життя, ставлення людини до побутових проблем, до влади, держави і суспільства в цілому, через призму особистісного сприйняття умов життя [11, с. 20]. Сучасна українська дослідниця О. Коляструк визначила поняття повсякденності як цілісний соціокультурний життєвий світ, безпосередні самоочевидні умови людської життєдіяльності по забезпеченню своїх потреб, історичну реальність, в якій здійснюється безпосереднє і опосередковане (через предмети культури) спілкування людей, виникає їх спільний, комунікативний світ, що уможливорює наріжну історико-культурну форму соціалізації людини. У спілкуванні, в постійно відновлюваному контакті, зв'язках людей виникає і формується дійсність, повсякденність, її провідні складові, не предмети і процеси самі по собі, а людський зміст. Надані речам і стосункам значення складають цілісне полотно буденної дійсності. Соціальні ж предмети та їх значення залежать від сприйняття і розуміння їх суспільством, окремими соціальними спільнотами, верствами, прошарками, індивідами [12, с. 55].

Таким чином, історія повсякденності поглибила дослідницький інтерес до пересічної людини як об'єкта вивчення, посилила, власне, антропологізацію історико-наукових досліджень [13, с. 7]. Історія повсякденності – це широкий комплекс проблем, розв'язання яких вимагає міждисциплінарних підходів, застосування різноманітних методичних інструментів, надзвичайно уважного ставлення до людини з її думками, переживаннями, мріями, оцінками оточуючої дійсності [14, с. 16].

Отже, «історико-антропологічний поворот» у гуманітарних науках призвів до виникнення нових підходів та напрямків наукового пошуку,

серед яких чільне місце зайняла історія повсякденності. Водночас, науковці поки що не виробили спільного підходу до предмету історії повсякденності та її категоріального апарату. Однак, найбільш виразні позиції посідають два підходи: а) реконструюючий ментальний макроконтекст подієвої історії; б) реалізація прийомів мікроісторичного аналізу. Їх реалізація у контексті історії повсякдення допоможе швидше вивести наукові пошуки зі стану методологічної кризи, перетворити відтворення історії на цікаву, справді людинознавчу дисципліну.

Література:

1. Репіна Л. Інтелектуальна історія сьогодні: методи, проблеми, перспективи / Лоріна Репіна // Ейдос: альманах теорії та історії історичної науки. – 2005. – № 1. – С. 89-106.
2. Верменич Я. Історія ідей та криза історизму / Ярослава Верменич // Ейдос: альманах теорії та історії історичної науки. – 2005. – № 1. – С. 24-27.
3. Верменич Я. В. Мікроісторія як проблемне поле соціогуманітарних досліджень / Я. В. Верменич // Укр. іст. журн. – 2010. – № 4. – С. 156-169.
4. Зашкільняк Л. Інтелектуальна історія: спроба конвенції (деякі методологічні міркування) / Леонід Зашкільняк // Ейдос: альманах теорії та історії історичної науки. – 2005. – № 1. – С. 28-35.
5. Головка В. «Археологія кризи історичної науки»: «сам як інший» / Володимир Головка // Ейдос: альманах теорії та історії історичної науки. – 2005. – № 1. – С. 271-279.
6. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921-1928 рр.): колективна монографія. В 2 ч. / Відп. ред, с. В. Кульчицький: – К.: Ін-т історії України НАН України, 2009. – Ч. 1. – 445 с.
7. Повсякдення ранньомодерної України. Історичні студії в 2-х т. / Відп. ред. В. Горобець. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2012. – Т. 1: Практики, казуси та девіації повсякдення. – 328 с.
8. Головка В. «Риба та м'ясо» історії повсякденності: теоретичні засади напряду / В. Головка // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: між від. зб. наук. праць. – 2007. – Вип. 17. – С. 87-101.
9. Коляструк О. А. Предмет історії повсякденності: історіографічний огляд його становлення у зарубіжній та вітчизняній історичній науці / О. А. Коляструк // Укр. іст. журн. – 2007. – № 1. – С. 174-184.
10. Российская повседневность в условиях кризиса: взгляд социологов: аналитический доклад / Под ред. М. К. Горшкова. – М.: Ин-т социологии РАН, 2009. – 139 с.
11. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.). У 2-х кн. 3-х ч. / Відп. ред. В. М. Даниленко. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2010. – Кн. 1. – Ч. 1-2. – 351 с.
12. Коляструк О. Поняття повсякденності в сучасній науковій гуманітаристиці / Ольга Коляструк // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. зб. статей. – 2009. – Вип. 15: На пошану доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента НАН України Віктора Михайловича Даниленка з нагоди 60-річчя від дня народження та 35-річчя наукової праці. – С. 46-56.
13. Удод О. Історія повсякденності як провідний напрям української історіографії / Олександр Удод // Краєзнавство: науковий журнал. – 2010. – № 3. – С. 6-9.
14. Лисенко О. Історія повсякденності як галузь наукового знання (Повсякденна історія війни: методологічні нотатки) / Олександр Лисенко // «Історія повсякденності: теорія та практика»: матеріали Всеукр. наук. конф.,

Хоптяр А. Ю.

ДІЯЛЬНІСТЬ КИЇВСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО КОЛЕКТИВУ, ЯК ВІЙСЬКОВО-ПРОПАГАНДИСТСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПАРТІЇ СОЦІАЛІСТІВ-РЕВОЛЮЦІОНЕРІВ У М. КИЄВІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 1906 РОКУ

Діяльність Партії соціалістів-революціонерів, зі своєю багатою на імена та події історією, є багатогранним фактографічним полем для наукових розробок. Дослідженням діяльності ПСР займалася ціла низка вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед усього масиву наукових праць з даної тематики слід виділити роботи сучасників подій: О. І. Спиридовіча, В. М. Чернова, В. Л. Бурцева, Б. В. Савінкова, А. А. Аргунова. Також велику наукову цінність мають праці істориків, що займалися дослідженням вищеназваної проблеми в радянську епоху та у наш час, зокрема дослідження К. В. Гусева, В. М. Гінева, В. Г. Хороса, М. І. Леонова, К. М. Морозова. Проте, жодна з вищеназваних праць не висвітлює в повній мірі діяльність місцевих організацій ПСР, зокрема її київського осередку, який був одним з найчисельніших в Російській імперії. Саме тому дане дослідження видається досить актуальним, адже в ньому йдеться про діяльність Київського військового колективу (далі – КВК) в другій половині 1906 р., який входив до складу київської організації ПСР як військово-пропагандистська організація. Висвітлення діяльності КВК одночасно і є метою дослідження.

В період Першої російської революції 1905-1907 рр., пропагандистська діяльність революційних політичних партій в середовищі регулярних військ завжди стояла одним із першочергових завдань. Щоправда, Партія соціалістів-революціонерів на початковому етапі революції покладала головні надії на повстання селянства та робітників, а уже потім на антиурядовий виступ армії, через це, пропаганді в військах не завжди приділялась достатня увага. Усвідомлення усієї важливості революційної пропаганди серед військ прийшло до есерів дещо пізніше, а саме в взимку-навесні 1906 р.

Літо 1906 р. російське суспільство зустріло на тлі наростаючої контрреволюційної реакції з боку урядових правлячих кіл. Успішні неодноразові розгроми есерівських організацій в м. Києві постійно знекровлювали та руйнували усі революційні починання київських есерів. На початку липня 1906 р. царський режим зруйнував усі надії прогресивної частини суспільства на розв'язання нагальних суспільно-політичних проблем, розпустивши І Державну Думу. Окрім того, в самому суспільстві дедалі більше відчувалась апатія, розчарування та втома від перманентних революційних потрясінь. В середовищі революційних організацій селянства та пролетаріату спостерігався відчутний відхід учасників від активної роботи в гуртках та організаціях. Агітаційна та пропагандистська